

T.C.
TUZLA KAYMAKAMLIđI
TUZLA REHBERLİK VE ARAşTIRMA MERKEZİ

ARAşTIRMA NO:2
LİSE ÖğRENCİLERİNİN MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİNİN
FARKLI DEğİşKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Tuzla İlçesi Örneđi

İstanbul-2020

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

I.GİRİŞ

Meslek seçimi kişinin hayatında vereceği önemli kararlardan biridir. Kişinin mesleğini seçmesi geleceğini planlaması anlamına gelir. Kişinin ilgi, yetenek ve sahip olduğu değerlerine uygun bir meslek seçimi yapması hayatında mutlu olabilmesi, çevresinde bir yer edinebilmesi için önemlidir. Lise öğrencilerinin bulunduğu dönem olan ergenlik, kimlik kazanımı açısından da kritik bir dönemdir. Meslek seçimi gibi önemli kararlar bu dönemde alınır ve ergenden mesleki bir kimlik kazanması beklenir. Meslek seçimi ergenler için temel gelişimsel görevlerden biridir. Ergen bu dönemde hangi mesleğe yöneleceğini sorgular ve mesleki olarak bir kimlik edinmeye çalışır.

1.1.Problem

Super'e göre kişinin kariyer gelişimi yaşam boyu devam eder. Büyüme, keşfetme, yerleşme, sürdürme ve çöküş olmak üzere beş yaşam bölümünden oluşan kuramında araştırmamızın çalışma grubunu oluşturan lise öğrencileri Super'in keşfetme döneminde bulunmaktadır (Yeşilyaprak, 2012). Bu dönemdeki öğrencilerden mesleklere ilişkin daha net fikirlerinin olması, birçok meslek alternatifi arasından seçim yapması beklenir. Öğrencilerin bu gelişimsel görevleri yerine getirip getirememesi mesleki olgunluk kavramına işaret etmektedir. (Kuzgun, 2014). Kendi dışındaki bireylerin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hedef belirlemenin ve bu hedeflere ulaşmak için gayret etmenin bireylerin psikolojik sağlık durumlarını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Bu nedenle bireylerin hem kendilerini hem de seçecekleri meslekleri çok iyi tanımaları, istenilen mesleki olgunluk düzeylerine ulaşmaları gerekmektedir (Şahinler, 2018).

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 12. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesidir.

1.2.1Alt Amaçlar

1. Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile cinsiyet arasında manidar bir farklılık var mıdır?
2. Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile lise türü arasında manidar bir farklılık var mıdır?

3. Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sosyoekonomik düzey arasında manidar bir farklılık var mıdır?
4. Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile mesleki danışmanlık alıp almaması arasında manidar bir farklılık var mıdır?
5. Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile ebeveynlerinin eğitim düzeyleri arasında manidar bir farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bireyler meslek edinme sürecinde kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerinin yeterince farkında olmadığı durumlarda aile ve yaşadığı toplumdan etkilenebilmektedir. Kendi dışındaki bireylerin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hedef belirlemenin ve bu hedeflere ulaşmak için gayret etmenin bireylerin psikolojik sağlık durumlarını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Bu nedenle bireylerin hem kendilerini hem de seçecekleri meslekleri çok iyi tanımaları, istenilen mesleki olgunluk düzeylerine ulaşmaları gerekmektedir (Şahinler, 2018).

2023 Eğitim Vizyonuna göre, Kariyer Rehberliği sistemi yapılandırılacak ve tüm öğretim kademeleri düzeyinde çocukların kendini tanıyarak (mizaç, yetenek, ilgi, değerler, kişilik ve aile) kariyer profili oluşturması, iş ve meslek tanıma yollarını, kaynaklarını öğrenmesi ve kariyer gelişim dosyasının öğrenci e-portfolyosuyla ilişkilendirilmesi sağlanacaktır. Buradan hareketle yapılacak araştırma gelecekte Tuzla İlçesinde mesleki rehberlik alanında yapılacak çalışmalara ışık tutacak ve bir yön haritası özelliği taşıyacaktır.

1.4.Sınırlılıklar

Bu araştırma 2019-2020 akademik yılında Tuzla ilçesinde faaliyette bulunan Behiye Dr. Nevhiz Işıl Anadolu Lisesi, Tuzla Cezeri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Süleyman Demirel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Kâşif Kalkavan Çok Programlı Anadolu Lisesi, Tuzla Mahir İz Anadolu İmam Hatip Lisesi okullarındaki 12. sınıf lise öğrencileri ile sınırlıdır.

II.YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

12. sınıf lise öğrencilerinin mesleki olgunlukları ve bazı sosyo demografik değişkenler arasında ki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel (correlational) ve nedensel (casual comparative) modellere uygun olarak tasarlanmıştır. İlişkisel araştırmalar iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan araştırmalardır. Bu araştırmalar ilişki türlerinin varlığının derecesi hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır (Büyüköztürk, 2008).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları 2019-2020 eğitim öğretim yılında Tuzla ilçesindeki bulunan 4 farklı lise türünde (Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Çok Programlı Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi) öğrenim gören 12. Sınıf lise öğrencileri arasından rastgele seçilen 235 öğrenciden oluşmaktadır.

Tablo 1.Katılımcılara Yönelik Frekans Tablosu

Sıra No	Okul Türü	Katılımcı Sayısı	Yüzde Değeri
1	Anadolu Lisesi	48	%20,4
2	Çok Programlı Anadolu Lisesi	47	%20
3	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	89	%37,9
4	Anadolu İmam Hatip Lisesi	51	%21,7
	Toplam	235	%100

2.3. Veri Toplama

Araştırma Veri Toplama Aşamasında güvenilirlik ve ulaşılabilirlik açısından ölçekler çoğaltılarak, öğrencilere yüz yüze uygulanmıştır.

2.3.1. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla öğrencilerin bazı demografik özelliklerinin belirlenmesi için hazırlanan Demografik bilgi formu, mesleki olgunluk düzeylerini belirlemek amacıyla “Mesleki Olgunluk Ölçeği” kullanılmıştır.

2.3.1.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi Formu; cinsiyet, öğrenim görülen lise türü, soosyo-ekonomik düzey, anne babanın eğitim durumu, mesleki rehberlik alıp/almadığı hakkında bilgi toplamaya yönelik sorular içermektedir.

2.3.1.2. Mesleki Olgunluk Ölçeği

Mesleki Olgunluk Ölçeği (Ek-2), lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmeye yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu ölçek öğrenci tarafından puanlanıp, yorumlanabilecek şekilde hazırlanmıştır. Mesleki Olgunluk Ölçeđinden düşük puan alan bir öğrenci isabetli bir karar vermek için gerekli davranışları henüz kazanmamış demektir.

2.4. Verilen Analizi

Toplanan veriler sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan SPSS.17 analiz programı kullanılarak yorumlanmıştır.

III.BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, lise öğrencilerinin cinsiyet, lise türü, sosyo ekonomik durum, ebeveyn eğitim durumu, mesleki rehberlik hakkında bilgi sahibi olup olmama değişkenlerine ilişkin betimsel analizlere ve bağımsız gruplar t testi analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

3.1 Cinsiyete İlişkin Bulgular

Tablo.2’de cinsiyete ilişkin frekans ve yüzde değerlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo.2. Cinsiyete Yönelik Yüzde ve Frekans Dağılımı

<i>Cinsiyet</i>	<i>Kişi Sayısı</i>	<i>Yüzde Değeri</i>
<i>Kız Öğrenci</i>	79	%33,62
<i>Erkek Öğrenci</i>	156	%66,38

Araştırmaya katılan 235 lise son sınıf öğrencisinden kız öğrenci sayısı 79 (%33,62), erkek öğrenci sayısı 156 (%66,38)’dir.

Tablo.3’de mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyet değişkenine ilişkin analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo.3. Mesleki Olgunluk Düzeyinin Cinsiyet Değişkenine Göre Analizi

<i>Cinsiyet</i>	<i>Kişi Sayısı</i>	<i>Puan Ort.</i>	<i>P</i>
<i>Kadın</i>	79	136,41	0,003
<i>Erkek</i>	156	108,68	
<i>Toplam</i>	235		

Cinsiyet ve mesleki eğitim alma durumu normallik sayıltısını sağlayamadığından Mann Whitney-U testi kullanılarak hesaplama yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına bakıldığında; lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri cinsiyete dayalı anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir (t: 235). Bu bulguya göre kız öğrencilerin erkeklerden anlamlı düzeyde daha fazla mesleki olgunluğa sahip oldukları söylenebilir (p<0,05)

3.2.Lise Türüne İlişkin Bulgular

Tablo.4'te lise türüne ilişkin frekans ve yüzde değerlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 4.Lise Türüne Yönelik Yüzde ve Frekans Dağılımı

Sıra No	Okul Türü	Kişi Sayısı	Yüzde Değeri
1	Anadolu Lisesi	48	%20,4
2	Çok Programlı Anadolu Lisesi	47	%20
3	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	89	%37,9
4	Anadolu İmam Hatip Lisesi	51	%21,7
	Toplam	235	%100

Araştırmaya katılan 235 lise son sınıf öğrencisinin 48'i (%20,4) Anadolu lise türünde, 47'si (%20) ÇPAL lise türünde, 89'u (37,9) MTAL lise türünde, 51'i (21,7) AİHL lise türünde okumaktadır.

Tablo.5'te mesleki olgunluk düzeyinin lise türü değişkenine ilişkin analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo.5. Mesleki Olgunluk Düzeyinin Lise Türü Değişkenine Göre Analizi

Sıra No	Lise Türü	Kişi Sayısı	Puan Ort.	Madde Ort.	P
1	Anadolu	48	145,01	2,348	,00
2	ÇPAL	47	142,64	2,87	
3	MTAL	89	131,31	1,92	
4	İHAL	51	142,08	2,79	
	Toplam	235	138,71	1,27	

Araştırmaya göre Tablo 5 incelendiğinde Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi türü ile diğer lise türleri arasında (Anadolu Lisesi, ÇPAL, İHAL) anlamlı bir fark bulunmuştur. Sonuçlara göre Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri diğer lise türlerine göre daha düşük çıkmıştır ($p < 0.05$).

Bu sonuç ortaokulda akademik başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin meslekler hakkında bilgi sahibi olmadan alternatifini kalmadığı için Meslek lisesine yönlendirilmesiyle açıklanabilir.

3.3.Sosyoekonomik Duruma İlişkin Bulgular

Tablo.6.'da sosyoekonomik duruma ilişkin frekans ve yüzde değerlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo. 6.'da Sosyoekonomik Durumun Frekans Dağılımı

Sıra No	Sosyo-Ekonomik Durum	Kişi Sayısı	Yüzdeler
1	1600 ve altı	13	%5,5
2	1601-2600	39	%16,5
3	2601-3600	66	%28,1
4	3601-4600	48	%20,4
5	4600 ve üstü	69	%29,4
	Toplam	235	%100

Araştırmaya katılan 235 lise son sınıf öğrencisinin 13'ü 1600 ve altı (%5,5), 39'u 1601-2600 (%16,5), 66'sı 2601-3600 (%28,1), 48'i 3601-4600, 69'u 4600 ve üstü (%29,4), sosyoekonomik duruma sahiptir.

Tablo.7. 'de Mesleki Olgunluk Düzeyinin Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre Analizi

Sıra No	Sosyo-ekonomik durum	Kişi sayısı	Puan Ort.	Madde Ort.	P
1	1600 ve altı	13	137,05	5,32	,0728
2	1601-2600	39	140,23	3,17	
3	2601-3600	66	136,29	2,12	
4	3601-4600	48	140,99	3,18	
5	4600 ve üstü	69	138,90	2,20	
	Toplam	235	138,71	1,25	

Tablo 7'de sunulduğu üzere lise öğrencilerinin sosyo ekonomik düzeylerinde ki farklılık mesleki olgunluk durumlarını etkilemiyor. Teknolojinin gelişmesi ve ulaşılabilir olması bunun için etken olarak düşünülmektedir. Sosyo ekonomik düzeydeki farklılık herhangi bir dezavantaj oluşturmamaktadır ($p < 0,05$).

3.4. Ebeveyn Eğitim Düzeyine İlişkin Frekans ve Dağılımı

Tablo.8’de ebeveyn eğitim durumuna ilişkin frekans ve yüzde değerlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo. 8.de Ebeveyn Eğitim Durumu Frekans Dağılımı

Sıra No	Eğitim Durumu	Kişi Sayısı	Yüzdeler
1	İlkokul ve altı	43	%18,3
2	Ortaokul	60	%25,5
3	Lise	84	%35,7
4	Lisans	34	%14,5
5	Yüksek Lisans ve Üstü	14	%6,0
	Toplam	235	%100

Araştırmaya katılan 235 lise son sınıf öğrencisinin 43’ünün (%18,3) ebeveyni ilkokul ve altı, 60’ının (%25,5) ebeveyni ortaokul, 84’ünün (%35,7) ebeveyni lise, 34’ünün (%14,5) lisans, 14’ünün (%6,0) yüksek lisans ve üstü mezundur

Tablo.9.da Ebeveyn Eğitim Durumu ve Mesleki Olgunluk Düzeyine İlişkin Frekans ve Dağılımı

Sıra No	Eğitim Durumu	Kişi Sayısı	Puan Ort.	Madde Ort.	P
1	İlkokul ve Altı	43	139,15	3,01	0,923
2	Ortaokul	60	139,37	2,47	
3	Lise	84	137,41	2,10	
4	Lisans	34	140,73	2,73	
5	Yüksek Lisans ve Üstü	14	137,36	7,10	
	Toplam	235	138,71	1,25	

Tablo ‘da verilen ebeveynin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Ergenlik döneminde birey anne-babadan çok akran ve öğretmenleriyle paylaşım içinde bulunmasının bu sonucu doğurduğu düşünülmektedir. (p>0,05)

3.5. Mesleki Rehberlik Alıp/ Almama Durumuna İlişkin Bulgular

Tablo.10’da mesleki rehberlik alıp almamaya ilişkin frekans ve yüzde değerlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo.10. da Mesleki Rehberlik Alma Durumunun Frekans Dağılımı

<i>Mesleki Rehberlik Alma Durumu</i>	<i>Kişi Sayısı</i>	<i>Yüzdeler</i>
<i>Aldım</i>	148	%63
<i>Almadım</i>	86	%36,6

Araştırmaya katılan 235 öğrenciden 148 (%63) öğrenci mesleki rehberlik aldığını, 86 (%36,6) öğrenci mesleki rehberlik almadığını söylemiştir.

Tablo.11.Mesleki Rehberlik Alıp Almama ve Mesleki Olgunluk İlişkinin Frekans ve Dağılımı

<i>Sıra No</i>	<i>Mesleki rehberlik</i>	<i>Kişi Sayısı</i>	<i>Puan Ort.</i>	<i>P</i>
1	<i>Aldım</i>	149	125,10	0,027
2	<i>Almadım</i>	86	105,13	
	<i>Toplam</i>	235		

Tablo 11’de öğrencilerin mesleki rehberlik alıp almaması ile mesleki olgunluk düzeyleri anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır ($p<0,05$). Araştırma sonucuna göre öğrencilere meslekler, meslek seçimi, öğrencinin kendini ve mesleği tanıması konusunda yapılan mesleki rehberlik, öğrencilerin mesleki olgunluğa sahip olarak daha doğru meslek seçimi yapmasında etken olabilmektedir.

IV.SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarına yer verilmiştir. Ayrıca tartışma ve bulgular çerçevesinde araştırmacılara ve alan çalışanlarına yönelik öneriler sunulmuştur.

4. 1. Sonuçlar

Bu çalışmada araştırma değişkenleriyle ilgili gelecek çalışmalara temel oluşturabilecek şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri cinsiyete, mesleki rehberlik alıp almama durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Kızların meslek gelecekleri kişisel özgürlük alanlarını doğrudan etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet rol algısı nedeniyle kızlar, evden çıkmanın yolunu akademik yaşamlarına devam etme olarak görmekte ve mesleklere daha fazla anlam yüklemektedirler. Bu nedenle belirgin olmayan durumda erkeklerden daha fazla kaygı yaşamaktadır (Karataş, 2011; Özyürek ve Demiray, 2010) Bu kaygı onları meslek arayışına, bilgilerine yönlendirebileceği için kızların mesleki olgunluklarının erkeklerden belirgin bir şekilde yüksek çıkmasının nedeni olma olasılığını artırmaktadır.

2. Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin öğrenim görülen lise türünde MTAL lise türü diğer lise türü gruplarına göre negatif yönde farklılık gösterdiği bulgulanmıştır.

3. Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini sosyo ekonomik düzeyleri ve ebeveyn eğitim durumlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Meslek seçimine ilişkin yapılan çalışmalar her geçen gün artmakta ve giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu çalışmada mesleki olgunluğun çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılmasına odaklanılmıştır. Mesleki olgunluk konusunda yapılacak bireysel görüşmeler ya da grup çalışmalarında bu araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda planlama yapmak faydalı

4. 2. Öneriler

Bu bölümde çalışma kapsamında sunulan öneriler; araştırma çalışmalarına dayalı olarak önerilere yer verilmiştir.

4. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

1. Meslek seçimi tüm öğrencilerin zorluklar yaşadığı ancak nedenleri itibariyle bireysel farklılıkların ön planda olduğu bir değişken niteliği taşımaktadır. Bu nedenle okul psikolojik

danışmanları tarafından ayrıntılı bilgi verebilecek olan test ve envanterlerin kullanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra bireysel görüşmeler ile kullanılacak ölçme araçları desteklenebilir, öğrencilerin kendilerini ve meslekleri tanımalarını sağlayacak çalışmalar yapılabilir.

2. Okul yöneticileri, personeli ve öğretmenler meslek seçimi, bu seçimin etkileri konusunda bilinçlendirilebilir, bu kapsamda eğitim ve seminer çalışmaları düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

1. 2023 Eğitim Vizyonu.(2018). Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
2. Harman, E.(2017). *Lise öğrencilerinin denetim odaklarına göre mesleki olgunluklarının kariyer karar verme güçlüklerini yordama gücü*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
3. Kuzgun, Y. (2014). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayınları.
4. Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F.(2005). *Lise öğrencileri için mesleki olgunluk ölçeği el kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
5. Şahinler, G.(2018). *On ikinci sınıf lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve umut düzeyi ile sınav kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
6. Yeşilyaprak, B. (2012). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.